

YANGI O'ZBEKISTON, YANGICHA TA'LIM TIZIMI VA YANGICHA YONDASHUVLAR

Baliyeva Sadoqat Abulqosimovna

DTPI Pedagogika fakulteti

Pedagogika yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Anotatsiya. Ushbu maqolada yangilangan O'zbekistonda yangicha ta'lim tizimi undagi o'zgacha yondashuvlar ta'lim islohotlari xususida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar. Maktabgacha ta'lim, Oliy ta'lim tizimi, innovatsiya, muammo, yechim, kredit-modul tizimi, ta'limda texnologiya, elektron ta'lim tizimi, ta'lim platformalari, mehnat bozori, inson kapitali.

Kirish. Prezidentimiz ta'kidlaganlaridek... Farzandlarimiz maktabdan qanchalik bilimli bo'lib chiqsa, yuqori texnologiyalarga asoslangan iqtisodiyot tarmoqlari shuncha tez rivojlanadi, ko'plab ijtimoiy muammolarni yechish imkoni tug'iladi. Shunday ekan, Yangi O'zbekiston ostonasi maktabdan boshlanadi desam, o'ylaymanki, butun xalqimiz bu fikrni qo'llab-quvvatlaydi".¹

Bugungi Yangi O'zbekiston hayotining barcha sohalari chuqur islohotlar maydoniga aylanib bormoqda desak mubolag'a bo'lmaydi. Bu jarayonda ijtimoiy sohaning asosi hisoblangan ta'lim tizimidagi o'zgarishlar haqida faxr iftixor hayajon ila to'lqinlanib so'zlamaslikning iloji yoq. Amalga oshirilayotgan islohotlarning avvalo maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasidan boshlanishi globallashuv jarayonida bolalar tarbiyasida eng asosiy bo'g'in hisoblangan maktabgacha ta'lim tizimining jamiyatimiz hayotidagi o'rni va roli beqiyosligini nazarda tutadi. Shuni ta'kidlash joizki, bugun yirik shaharlarimizdan tortib, chekka tumanlar, qishloqlarimizda yangi-yangi zamonaviy barcha qulayliklarga ega maktabgacha ta'lim mussasalari barpo etilyapti Bugungi o'sib kelayotgan kelajagimiz yoshlari ham shunga munosib bo'lmog'i lozim.

Asosiy qism. Maktab ta'limini tubdan yaxshilash va uning sifatini oshirish, muallimlarga munosib sharoit yaratish borasidagi islohotlar jadal davom etmoqda. "Yoshlarni qo'llab-quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili" davlat Dasturida ko'zda tutilgan 30ta yangi maktab qurish, 320ta maktabni ta'mirlash va moddiy-texnik bazasini yaxshilash maqsadidan byudjetdan 2 trillion so'm ajratilishi sohada yagona "elektron ta'lim" tizimini joriy etishga kelgusi 2 yilda 250 milliard so'm yo'naltirish, boshqa tumandagi olis maktabga borib, dars beradigan o'qituvchilar oyligiga 50 foiz, boshqa viloyatlarga borib ishlasa- 100foiz ustama haq

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoevning 2020-yil 30-sentyabr kuni "O'qituvchilar va Murabbiylar kuniga bag'ishlangan nutqidan"

to'lash kabi chora –tadbirlar sohadagi islohotlar samaradorligini ta'minlab beradi. So'nggi to'rt yilda maktab o'qituvchilarining oylik maoshi bir yarim barobar ko'paytirilgani, davlat mukofotlari bilan taqdirlanayotgan ustozlar soni oshib borishi, o'qituvchi tayyorlaydigan hisobotlar, qog'ozbozliklar soni keskin kamaytirilganligini o'zi ham ta'limning bu bosqichida ulkan ijobiy o'zgarishlarga zamin bo'ldi. Islohotlar o'zgarishlar natijasida respublika bo'yicha qariyb 15 ming nafar erkak o'qituvchi maktablarga qaytdi. Ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy qismini, albatta, oliy ta'lim tizimidagi islohotlar tashkil etadi. Xususan O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi mazkur sohadagi yangi islohotlar uchun debocha vazifasini bajarib beradi. Ushbu hujjatga intellektual taraqqiyotni jadallashtirish, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash, ilmiy va innovatsion faoliyatni samarali tashkil etish hamda xalqaro hamkorlikni mustahkamlash maqsadida fan, ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasini rivojlantirish singari vazifalar asos qilib olindi. Konsepsiya mazmuni mamlakatimiz oliy ta'lim tizimini isloh qilishning ustuvor yo'nalishlarini aks ettiradi. Unda oliy o'quv yurtlarida qamrov darajasini kengaytirish hamda ta'lim sifatini oshirish, raqamli texnologiyalar va ta'lim platformalarini joriy etish, yoshlarni ilmiy faoliyatga jalb qilish, innovatsion tuzilmalarni shakllantirish, ilmiy tadqiqotlar natijalarini tijoratlashtirish, xalqaro e'tirofga erishish hamda boshqa ko'plab aniq yo'nalishlar belgilab berilgan. Bularning barchasi ta'lim jarayonini yangi sifat bosqichiga ko'tarish uchun xizmat qiladi. Bugungi kunda yangi-yangi oliy o'quv yurtlari, dunyodagi yetakchi universitetlarning filiallari tashkil etilmoqda. Misol uchun, so'nggi 5 yilda mamlakatimizda 47 ta yangi oliy ta'lim muassasasi, jumladan, xorijiy universitetlarning filiallari tashkil etilib, oliy o'quv yurtlarining soni 125 taga yetdi.

Davlat-xususiy sheriklik tizimi asosida nodavlat oliy ta'lim muassasalari faoliyati yo'lga qo'yilyapti. Aholi fikrini o'rgangan holda ,sirtqi va kechki ta'lim shakllari qayta tiklandi, qabul kvotalari oshirilayapti. Maktab bitiruvchilarini oliy ta'limga qamrab olish darajasi ham ortib bormoqda. Professor- o'qituvchilarning xorijdagi oliy ta'lim hamda ilmiy-tadqiqot maskanlarida malaka oshirishi va stajirovka o'tashini ta'minlaydigan mexanizm yaratildi.

Oliy ta'limga ajratiladigan davlat grantlari soni kamida 25 foizga oshirilganligi, oliy o'quv yurtlariga qabul qilishda ehtiyojmand oilalar qizlari uchun grantlar sonini 2 barobarga ko'paytirib, 2 mingtaga yetkazilishi oliy ta'limga qamrab olish ko'lamini yanada kengaytirdi. Ta'lim tizimidagi eng muhim yangiliklardan biri oliygohlar va ta'lim tizimining quyi bo'g'inlari o'rtasidagi uzviylikni kuchaytirish maqsadida 65 ta akademik litsey oliy o'quv yurtlari tasarrufiga o'tkazilishi, shuningdek 187 ta texnikum ham o'z yo'nalishi bo'yicha turdosh oliygoh va tarmoq korxonalariga birlashtirilishi bo'ldi. Mamlakatimiz Prezidenti davlat rahbari sifatidagi faoliyatini yurtimiz akademiklari, yetakchi olimlari, umuman, ilm ahli bilan uchrashuvdan boshlaganligi,

respublikamizda ilm-fan rivojini ishlab chiqarish taraqqiyoti bilan uyg'unlashtirishga qaratganligi bejiz emas.

Davlatimiz rahbarining shundan keyin sog'liqni saqlash tizimi faoliyatini yaxshilash, kitob mahsulotlarini chop etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, respublikada yangi erkin iqtisodiy zonalar tashkil etish mamlakatni yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasini amalga oshirish, "Ilm –fanni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi" ishlab chiqilishi, Imom Termiziy xalqaro markazini tashkil qilish borasida va shu kabi boshqa ko'plab qabul qilingan qarorlari, farmonlari, farmoyishlarida ilm –fanni yuksaltirish asosiy masalalardan biri sifatida belgilanishi ham ana shu e'tiborning amaliy ifodasi edi.

Ilm –fan va innovatsiyalarni rivojlantirish, ularning yutuqlarini yuqori qo'shimcha qiymatga ega mahsulotga aylantirish jarayonida intellektual mulkning ishonchli himoya qilinishi alohida ahamiyat kasb etadi. Xususan, ta'lim tizimida qabul qilingan eng muhim hujjatlardan biri bu- Ta'lim to'g'risida''gi Qonunning yangi tahrirda qabul qilinishi bo'ldi. Mazkur qonunga asosan ta'lim sohasidagi asosiy prinsiplar, ta'lim tizimi, turlari va shakllari aniq belgilab qo'yildi. Shuningdek, Qonunga ko'ra, davlat oliy ta'lim, o'rta maxsus, professional ta'lim muassasalari va ularning filiallari, shuningdek davlat ishtirokidagi oliy, o'rta maxsus, professional ta'lim tashkilotlari va ularning filiallari Prezident yoki Hukumat qarorlari bilan tashkil etiladigan bo'ldi.

Shuningdek, 2030-yilga qadar respublikadagi barcha oliy ta'lim muassasalarining 85 foizi, jumladan 2020/ 2021 o'quv yilida 33 ta oliy ta'lim dargohini kredit modul tizimiga o'tkazish ko'rsatib o'tildi. Kredit-modul tizimi nima. Bu ta'limni tashkil etish jarayoni bo'lib, o'qitishning modul texnologiyalari jamlanmasi va kredit o'lchovi asosida baholash modeli hisoblanadi. Uni bir butunlikda olib borish serqirra hamda murakkab tizimli jarayondir. Kredit-modul tamoyilida ikkita asosiy masalaga ahamiyat beriladi; talabalarining mustaqil ishlashini ta'minlash hamda talabalar bilimini reyting asosida baholashga asoslanadi. Kredit-modul tizimining asosiy vazifalari sifatida quyidagilar e'tirof etiladi.

- o'quv jarayonlarini modul asosida tashkil qilish;
- bitta fan, kurs kreditning qiymatini aniqlash;
- talabalar bilimini reyting bali asosida baholash;
- talabalarga o'zlarining o'quv rejalarini individual tarzda tuzishlariga imkon yaratish;
- ta'lim jarayonida mustaqil ta'lim olishning ulushini oshirishga xizmat qiladi.

Bunda dars mashg'ulotlari nafaqat o'qitishni inovatsion ta'lim texnologiyalari asosida olib borish, balki talabadan mustaqil o'qib-o'rganish, ta'limning yangicha munosabatda bo'lish, mehnat bozori talabidan kelib chiqib, zaruriy va chuqur nazariy bilimlarni egallash, amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga o'rgatishdan iboratdir.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda so'nggi yillarda ta'lim tizimida turli xildagi yangiliklar va islohotlar bu oliy ta'lim tizimida ta'lim sifatining ortishiga yordam beradi. Xususan, modul-kredit tizimi orqali talabaning kasbiy rivojlanishi va kamol topishi ham bu jarayonga ijobiy ta'sir qiladi. Ya'ni ularning mehnat bozorida o'z o'rinlarini topishlarida zamonaviy talablarga javob beradigan inson kapitali o'zlarida shakllantirishga qaratilgandir. Ta'limda sifatning ortishi salohiyatli kadrlar yetishib chiqarishga yordam beradi. Shu boisdan ham oliy ta'limdagi barcha islohotlar va yangiliklarni qo'llab quvvatlaymiz va, shuningdek, kelgusida tashabbuskorlik ila biz ham ta'lim tizimida yangiliklar yaratish va ilg'or xorijiy universitetlarda o'qishni hamda malaka oshirishni o'z oldimizga maqsad qilib qo'yganmiz. Zero ta'lim sohasidagi islohotlarni yanada keng ko'lamda davom ettirish davr talabidir. Axborot texnologiyalar asri deb nom olgan XXI-asrda hayotning barcha jabhalarida- sanoat, qurilish, kimyo, qishloq xo'jaligi, to'qimachilik, mashinasozlik va boshqa sohalarda yuksak taraqqiyotni yuzaga keltirish uchun ilm-fanni rivojlantirish, bu borada yangiliklar yaratish hayotiy zaruratga aylandi. Bu jarayon endilikda dunyoda taraqqiyot yo'lini tutgan barcha mamlakatlarda e'tirof etilmoqda. Respublikamizda ham ana shu jarayonga alohida e'tibor berilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh.M.Mirziyoyev. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent -2017.
2. Sh.M.Mirziyoyev. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. Toshkent. O'zbekiston. NMIU, 2017.
3. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim to'g'risidagi qonuni. 2020y.
4. H.P. Kenjayeva, F.I.Tojiyev, B.N.Jurayev. O'zbekistonda demokratik jamiyat yaratish va rivojlanishda ayollarning o'rni. Toshkent.-Texnologiya va ta'limda innovatsiyalar- 2014y.